

Geschiedenis
van mijn puurheid

Francesco Pacifico

Geschiedenis van mijn puurheid

Vertaald uit
het Italiaans door
Manon Smits

Anthos|Amsterdam

Voor het citaat op p. 55 is gebruikgemaakt van *Ars amandi* van P. Ovidius Naso, Nederlandsche bewerking Dr. J. Meihuizen, *De kunst der vrijage, Twintig eeuwen oude, maar niet verouderde Liefdeswenken*, Amsterdam, A.J.G. Strengholt's Uitgevers Maatschappij N.V., 1941.

Het citaat op p. 173 is afkomstig uit *Le non godute* van Guido Gozzano (vert. Manon Smits).

Deze uitgave kwam mede tot stand dankzij een subsidie van het Istituto Italiano di Cultura i.o.v. het Italiaans ministerie van Buitenlandse Zaken

De vertaalster ontving voor deze vertaling een werkbeurs van het Nederlands Letterenfonds

ISBN 978 90 414 1667 4

© 2010 Francesco Pacifico

© 2011 Nederlandse vertaling Ambo|Anthos uitgevers,
Amsterdam en Manon Smits

Oorspronkelijke titel *Storia della mia purezza*

Oorspronkelijke uitgever Arnoldo Mondadori Editore

Omslagontwerp Roald Triebels, Amsterdam

Omslagillustratie © Alexander Kuzmin, www.alexander-kuzmin.com

Foto auteur Giulia Rossi

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers n.v., Antwerpen

Voor mijn zus

1

Napoleon: in de negentiende eeuw puilden de gekkenhuizen uit van de types die zeker wisten dat ze de keizer van het vrije Frankrijk waren. Met een haveloze, kreukelige steek op hun hoofd liepen ze in de Engelse tuinen van hun tehuis bevelen te schreeuwen naar onzichtbare legers. Dat zijn geen afwijkingen, maar enkel grensgevallen op een glijdende schaal van volkomen normale menselijke gedragingen. Iedereen moet denken dat hij iemand is. Als je jezelf geen gezicht geeft, als je jezelf niet indeelt, wordt elke handeling onmogelijk. Soms gaat iemand iets tever met zijn aannames, en belandt hij in het gesticht, maar over het algemeen kun je niet zonder de verbeelding.

Bijvoorbeeld: ik was bij mijn ouders voor de lunch, Kerstmis 2005, en ik moest mijn vader om een lening vragen. Wat voor iemand was ik? Brin en Page, de uitvinders van Google; Julien Sorel; Donald Trump – iemand die met een lening van honderdduizend euro de wereld kan verheffen? Of was ik een van die rijkeluiszoontjes, met zo'n bolle kop van de vakanties aan zee, een kinderlijke lach op het pokdalige, onvolgroeide mannenlijf? Van die adellijke types die in het zwembad verzopen, of de Kennedy-telgen, de Agnelli-telgen, met hun verslavingen, hun complexen? Want mijn vader was rijk. En dan weer net niet te rijk, zodat hij ook nog een gelukkige rijkaard was, hij had geen grote verplichtingen jegens de wereld. En hij was niet alleen een gelukkige rijkaard, maar hij had het ook nog eens helemaal aan zichzelf te danken, want als jongeman had hij met zijn vernuft

het fortuin van zijn schoonvader veiliggesteld en zich een reputatie verworven. Eind jaren zeventig, crisis in de meubelbranche, keiharde ondernemers die uit het niets opdoken boden meubels te koop aan tegen spotprijzen. Mijn vader zag de crisis aankomen en adviseerde zijn schoonvader bijtijds om het voor gezien te houden. Grootvader sloot dus een verbond à la *De Tijgerkat* met nieuwe handelaren in goedkope producten, hij spreidde zijn investeringen, verloor geld aan de ene kant maar dat kwam aan de andere kant weer binnen, hij wist de schade beperkt te houden, en mijn vader werd Achilles, Hector, een smetteloze held.

Aan niemand anders: deze fascinerende, zelfverzekerde man was degene aan wie ik een lening moest vragen, ik die de vleesgeworden nietszeggendheid was. Een flinke pens deed mijn blauwe maatoverhemd opbollen, mijn kromme rug deed pijn, en alsof dat nog niet genoeg was keek ik altijd naar de grond: ik had gehoord dat Jezus tijdens de scène van de overspelige vrouw die gestenigd dreigt te worden gaat zitten en met een vinger in de grond begint te prikken om de blikken van de woeste menigte te ontwijken, en als ik in gevaar was imiteerde ik hem. Door die kromme rug en die pens had mijn vrouw geen belangstelling meer voor mij en mijn lichaam, waardoor ik totaal geen zelfvertrouwen had, ze had niet de minste belangstelling voor me hoewel ik toch lang en breedgeschouderd was als een sportman: altijd wonnen die twee gevoelloze plooiën onder mijn billen het, overtollig vet, overtollige lichamelijke berusting, en mijn dijën vulden mijn broekspijpen ook op die eerste kerstdag waarop ik mijn trouwpak droeg. Waarom zo chic gekleed naar het kerstmaal? Zoals iedereen wist, aangezien ik elke gelegenheid te baat nam om het te berde te brengen, droeg ik, die er normaal gesproken altijd slonzig bij liep – onwaarschijnlijke ruitjestruien en grijze brede-ribbroeken –, voor de feesten van de Heer mijn goede pak, opdat het duidelijk was dat ik alleen belang hechtte aan de Heer, alleen voor Hem dofte ik me op, en zeker niet om in de smaak te vallen bij de vrouwen. Met mijn nerveuze, rouwmoedige houding die ik nooit liet varen, vooral niet bij mijn familie, waar ik erop stond te bidden voor het eten ook al hadden we dat vroeger nooit gedaan, met mijn nerveuze, rouwmoedige houding en mijn grijze, Engels aandoende pak hoefde

ik niet op bondgenootschap te rekenen op momenten dat ik daar behoefte aan had. Een goede christen zou toleranter moeten zijn, maar ik zei bij mezelf: de tijden zijn zoals ze zijn en als je ze te zachtaardig benadert zullen de mensen nooit begrijpen dat de Heer hun herder is. Het deed me oprecht pijn, dat wisten ze allemaal, ze liepen met een boog om me heen, ze vertrouwden me niets toe en ik kreeg ook geen omhelzingen of liefkozingsen. Ik begon te foeteren als ze kritiek hadden op de uitingen van paus Ratzinger; ik trok mijn neus op als iemand schunnige moppen vertelde; in feite deed ik alles wat binnen mijn vermogen lag om een heilige te worden: sla de levens van heiligen er maar eens op na, die waren keihard.

Nu moet ook een heilige, als hij zijn vader om een lening gaat vragen, beslissen wat voor zoon hij is, of hij een geweldige, stoere zoon is of een lappenpop die zijn leven in de schaduw van zijn ouders zal leiden en als een slappeling zal sterven. Dat is de reden waarom heiligen gewoonlijk geen leningen vragen aan hun ouders en de weg van de armoede kiezen. Maar ik wilde van baan veranderen. Ik moest van baan veranderen, anders werd ik gek. Ik moest mijn functie als redacteur bij de katholieke uitgeverij Non Possumus opgeven en zorgelozer werk zoeken. Maar zoals je kunt opmaken uit het gesprek waarin ik pappie om geld vraag, had ik destijds juist het soort baan waarover mensen je vragen: ‘Wou je sparen voor een fiets?’

Ik was een moeilijke jongen. En wie zelf ook een moeilijk persoon is, zal kunnen beamen dat, ook al vinden anderen je koppigheid soms charmant, die moeilijke inborst je belet om het ervan te nemen in het leven. In mijn specifieke geval moet ik erbij zeggen dat ik vóór mijn plotselinge bekering die me had verblind van liefde voor Jezus, een knappe jongen was geweest, en dat veel mensen mijn vrijwillige transformatie tot lelijke, teruggetrokken kerel bepaald niet op prijs stelden. Ik had altijd de wat gelige huid van papa en mijn broers gehad, wat doe je eraan, maar voor de rest, deels door mijn brede schouders, deels door mijn lengte en mijn soepele benen, deels door mijn rappe tong en mijn gefilosofeer, en mijn neus die het midden hield tussen Joods en Oud-Romeins, kon ik voordat ik me met Alice verloofde alle meisjes krijgen die ik wilde. En nu werd er dus gezegd: ‘Wat is er toch met Piero Rosini gebeurd? Hij ziet er niet uit en hij is

nog vervelender dan eerst. Hij was altijd al een vermoeiende zeikerd, maar nu kan er echt geen enkel grapje, geen geintje meer vanaf.' Ze belden me niet meer op. En ik dacht: *Gelukkig die vervolgd worden omdat ze Gods wil doen.*

Wachtend tot ik de moed zou vinden om naar papa toe te gaan was ik aan de feestelijk gedekte tafel blijven zitten. De anderen waren al naar de woonkamer gegaan, ik hoorde ze achter me. De twee grote aangrenzende, ongelijke kamers waren gescheiden door smalle tussenwanden waardoor ze allebei vanuit de andere kamer net een gespiegeld toneel leken. Op het ene podium zat ik, in deze mooie scène à la Harold Pinter: mijn manchetten neergevlijd over de kruimels op dat slagveld van wit linnen, het met gouddraad geborduurde tafelkleed bezaaid met bordjes vol vegen chantillyroom en restjes notentaart en kerstcake, mijn rug krom; en tegenover me een vijfjarig neefje in een rood gilet en een wit-blauw gestreept overhemd waarvan de kraag opengeknoopt en kreukelig was, met een zijscheiding in het dunne, kastanjebruine haar, volledig in beslag genomen door de taak om een blaadje vol te schrijven met beurtelings grote en kleine letters W. En in aanmerking genomen wat voor type ik ben, had een van mijn familieleden – mijn vrouw bijvoorbeeld – misschien wel door dat ik daar was blijven zitten uit ergernis. Ik kon het niet uitstaan dat mijn vader het sein voor de aftocht had gegeven nog vóór de koffie, nog voordat mama was opgestaan om het elektrische koffieapparaat aan te zetten, puur en alleen als dekmantel voor de smerige praktijken van Carlo, mijn oudste broer. Van wie, terwijl hij in een kruimelige plak kerstcake hapte, eerst één keer de mobiele telefoon was overgegaan, en toen een paar tellen later nog eens, maar dan langer; hij had op het display gekeken en na een korte aarzeling, met opgetrokken wenkbrauwen, met een 'Hé, hallo!' opgenomen terwijl hij opstond en de kamer uit liep, waarbij hij zijn vuurrode vest over de rugleuning van de beklede stoel liet hangen. Dat was een minnares, zeker weten. En papa, solidair met zijn zoons, vooral met de oudste twee, Carlo en Fausto, die altijd samen met hem gereisd hebben voor het werk en wie weet wat allemaal hebben uitgespookt samen (ik zal er nooit achter komen), had gezegd: 'Zullen we naar de woonkamer gaan? Mama, breng je ons daar de koffie?' Mama was opgestaan en

had gevraagd: ‘Hoeveel?’ Papa was, groot en dik als een grizzlybeer, weggesloft op zijn leren pantoffels; toen hij eenmaal was neergezegen in de fauteuil van watergroen fluweel had hij om zijn sigaretten gevraagd, die mama hem snel had gebracht.

Een kerstlunch kan niet worden onderbroken door een minnares. Ik bleef aan tafel achter met mijn neefje – ‘Oom, hoeveel woorden ken jij met de W?’ ‘Woorden is met de W.’ ‘Hm, ja, hoeveel woorden ken je?’ ‘Woorden is een woord met de W.’ ‘Hè?’ – en tussen ons in zweefde te midden van al die bordjes, glazen en bestek de herinnering aan de linguine met zeekreeft, aan de tarbot bedolven onder de aardappelschijfjes, de garnaaltjes in roze saus en al die Piemontese en Apulische wijn waarmee we ons hadden bedwemd terwijl we converseerden over A.S. Roma, gaten in het asfalt, scootermerken en sjaallengtes.

Mijn vader voelde zich op dat moment vast helemaal voldaan: het incident van het telefoontje was voor hem zo gewoon dat hij het al lang weer was vergeten, en verheugd om de geslaagde lunch zat hij daar achter me. Wat kon hem het schelen dat twee van zijn drie schoondochters ongelukkig waren en alle verf van de deurposten stootten omdat ze met hoorns op hun hoofd liepen? Dat hij zijn oudste kinderen (de jongste twee, dat wil zeggen mijn zus en ik, waren een creatie van mama) had opgevoed als twee middelmatige najagers van pleziertjes, ongeïnspireerde slaven van hun materiële behoeften? De rekening zou immers toch worden betaald door de kleinkinderen, nakomelingen van vaders en moeders die niet van elkaar hielden in het licht van het Kruis.

Zoals je ziet wist mijn verwrongen geest de meest vertrouwde gezichten in evenredige mate te transformeren tot lelijke tronies en arme slachtoffers, en de huizen die ik het beste kende tot onherbergzame woestijnen waar ik het gevoel had dat ik was overgeleverd aan de genade van de verleidelijke duivel. Dat zijn wellicht adequate beelden voor Jezus van Nazareth op het moment dat de duivel hem mee de berg op troont om hem de rijkdommen van de wereld aan te bieden: voor hem is de realiteit inderdaad onheilspellend en dreigend. Maar ik? Ik had geld nodig, en het valt niet mee om geld te vragen aan iemand die je beschouwt als de duivel in eigen persoon.

Ja, zo zag ik mijn vader. De laatste duivel, net als Al Pacino in *Donnie Brasco* de laatste maffioso is, maar toch nog altijd iemand die deel uitmaakt van de hiërarchie, een Helper van het Kwaad. Omdat hij mijn moeder had bedrogen (*dat weet ik gewoon, ook al heb ik er geen bewijzen voor*), omdat hij mijn religieuze, ultrakatholieke ommekeer niet goedkeurde, omdat hij sinds ik een moderne heilige, een intellectuele martelaar wilde worden, niet meer wist hoe hij me moest bejegenen, hij wist letterlijk niet hoe hij met me moest praten.

Bezien vanuit een ander oogpunt was hij gewoon een oude man, een sentimentele oude man die makkelijk huilde, en die niets anders van het leven wilde dan zijn familie rond de tafel geschurkt te zien zitten voor een viergangenlunch, en daarna, het orkest dirigerend met een Camel ultralight in de hand, zijn kleinkinderen over het tapijt te zien razen, door de ene deur tevoorschijn zien schieten en meteen door de andere weer zien wegduiken, de hel ontketenen terwijl zijn drie mooie schoondochters en zijn dochter Federica, vestaalse maagden van de familiereligie, gezellig twee aan twee zaten te babelen.

En dat was de scène op het andere toneel, die ik in één oogopslag zag toen ik me met een plak panettone in de hand omdraaide. De sabayonkleurige woonkamer, het streepjesbehang; Carlo en Fausto die op het balkon stonden te roken met op de achtergrond de regen en de pijnbomen die heen en weer zwiepen langs de weg, Carlo in hemdsmouwen, Fausto in een erwtgroene trui van gemengde kasjmier; hun echtgenotes in het zwart met een parelketting, op een satijnen divan met hun kopje koffie in de hand; de drie kinderen, een meisje en twee jongens (die van de W's had me inmiddels in de steek gelaten om zich bij zijn neefje en nichtje te voegen), die wegrenden en weer bij hun moeders terugkwamen terwijl ze een plastic brandweerauto mishandelden. In twee fauteuiltjes zaten mijn zus Federica en Alice, mijn vrouw, die afstaken bij de schoondochters in het zwart: de feloranje panty van Alice, haar handen gebarend als die van een oude vriendin; en naast dat oranje (hun benen raakten elkaar), de drie-kleurige, breedgestreepte panty van mijn zus Federica, ronde schouders, bruin wollen jurkje tot op de knie, omslagdoek van ijsblauw angora, een lief, onthutsend diertje met heel veel rimpels – ze was

destijds zesendertig, zeven jaar ouder dan ik. Verder waren er nog: mama achter de schermen, in de keuken, die over de koffie ging en elke twee minuten met een dienblad moest opkomen om iedereen te voorzien; en midden op het toneel mijn vader in zijn fauteuil, die mijn blik kruiste terwijl hij een hand uitstak om de schemerlamp op een tafeltje aan te doen. Door het licht oxideerde het gele streepjes-behang op slag, alsof het dikker werd; buiten besmeurde de motregen de daklijsten en kietelde de ramen. Ik viel dwars door de vierde wand heen hun toneelstukje binnen, met mijn grijze pak leek ik in die gemengde chaos als in een stuk van De Filippo net degene die in een coup de théâtre zijn opwachting maakte, een ambtenaar, een doodgraver, de brenger van slecht nieuws.

‘Zeg, papa, ik wilde het even met je over werk hebben.’

‘Met mij? Wat een eer.’ Hij had zijn pantoffels uitgedaan en tikte met een sigaret op de zilveren sigarettendoos. Hij stak hem in zijn mond en streek over het schaarse grijze haar boven zijn oren. Gehuld in een blauw vest als een sumoworstelaar, lang van stuk en met een dikke pens. Zijn vest deed me denken aan mijn kindertijd: op zijn vijftigste droeg hij het onder zijn colbert tijdens etentjes met bepaalde socialisten uit Monte Mario, die gek waren van basketbal en zeilboten.

Hij steekt zijn sigaret op, blaast de rook uit en ontspant; vervolgens grijpt hij met één hand zijn oudste kleinzoon vast die voor hem langs rent, en zegt: ‘Ga even een stoel voor ons halen, lieveling van opa.’ De kleine maakt zich los en rent na een minachtende blik op zijn neefje en zijn zus naar de eetkamer, waar hij zo aan een stoel begint te sjorren dat hij net een arbeider op een scheepswerf lijkt. Ik ga hem tegemoet, neem de stoel van hem over, de kleinzoon kijkt naar opa die, sigaret in de mond, zijn hand in een zak van zijn vest steekt en vijftig cent tevoorschijn haalt. Het kind springt in opa’s armen, grijpt de goudkleurige dubloen en gaat er dan weer vandoor, naar een andere kamer, gevolgd door de overige twee dwergen die verbijsterd naar het geld staren.

‘Goed, wat heb je te vertellen? Wil je een sigaret?’

‘Nee, ik rook niet, nee.’

‘Hoezo rook je niet? Ik dacht van wel.’

Ik vond het geen prettig gezicht om hem te zien roken, hij slurpte de sigaretten op alsof het oesters waren. 'Ik wou je vertellen dat, vertellen over mijn werk. Ik wou je vertellen... eerlijk gezegd ben ik aan het rondkijken, en ik wou...'

'Tuurlijk, duidelijk. En terecht.'

'Terecht?'

'Luister, volgens mij houdt Fede jou in de gaten,' vertrouwde hij me toe terwijl hij zich betweterig vooroverboog, de gloeiende punt van de sigaret net een kostbare ring. 'Volgens mij probeert Fede uit te zoeken hoe jij je werk doet bij dat... knullige uitgeverijtje van je... En zodra ze ziet dat je wat ervaring hebt opgedaan, stelt ze je voor aan de serieuze lui, snap je? Een kwestie van een paar maanden, lijkt me.'

Mijn zus Federica was schrijfster, ze publiceerde bij een grote uitgeverij; het oorspronkelijke plan, van toen we nog heel hecht waren, was dat ze mij ook zou introduceren in de uitgeverijwereld: de literatuur was mijn lust en mijn leven geweest voordat die was weggevaagd door de Heilige Schrift. Mijn vader had die overgang gemist en luisterde alleen naar wat hij wilde horen; zoals vaak het geval is bij winnaars, had hij totaal geen weet van bepaalde details omdat hij alleen maar vooruitkeek; in het Angelsaksische managersjargon dat hij zich met plezier had eigen gemaakt, was een *probleem* voor hem een *uitdaging*. Papa was een fanaat.

'Jij weet heel goed,' legde hij uit, 'dat ik je broers voordat ik ze een betaalde functie gaf eerst voor *niks* heb laten zwoegen tot ze erbij neervielen. Fede doet hetzelfde met jou, ze wacht op je.'

Federica en ik spraken niet meer met elkaar. Fede had omgang met getrouwde mannen, schreef over clitorissen en theaterkringen; ze beschouwde mij als een kwezel. De kwezel en de slet, zo was ons literaire verbond geëindigd. Mama had ons vanaf dat we klein waren zo gekneed dat we beter zouden worden dan Carlo en Fausto, want ze betreurde hun wat al te bourgeois opvoeding die te veel neigde naar vaderskant (tennis, zaalvoetbal, vriendinnetjes uit de Parioli-wijk, weinig lezen). Federica, een opvoedkundig meesterwerk, was precies geworden wat mama ervan had gehoopt, een behoorlijk bekende schrijfster: kranten, kunstcatalogi, romans met zonsondergan-

gen in het westen en soppende geslachtsorganen. Joost mag weten wat zij en mijn vrouw elkaar toch elke keer allemaal te vertellen hadden.

‘Vergeet Fede, pa. Ik wilde je mijn idee vertellen. Ten eerste, wat de uitgeverij betreft: ik kan me niet zo vinden in de redactionele lijn die ze de laatste tijd volgen.’

‘Alleen niet van de laatste tijd?’ Hij moest haast lachen, maar hij was zo tactvol om me dat te besparen.

Ik haatte het om dit aan hem op te biechten, maar geld is geld: ‘Ze worden totaal paranoïde. Ik weet niet eens meer in hoeverre dit nog goed voor me is, spiritueel gezien.’

Zijn wangen bolden op als zeilen, hij snoof en kon zich niet meer inhouden: ‘Vind je het erg als ik een beeld voor je schets?’

‘Nee, bespaar me jouw objectieve versie, laat me uitpraten, Alice en ik gaan zo weer.’

‘O ja, waarom?’

‘We moeten weg, en ik heb er sowieso geen zin in dat jij plezier hebt ten koste van mijn problemen op het werk.’

‘Wat is daar nou verkeerd aan, om je oude vader een beetje plezier te bezorgen?’

‘Papa, luister nou even.’

‘Wat is daar nou verkeerd aan, om een vader te vermaken? Wat ben je toch serieus... laat mij even wat zeggen.’

‘Wat moet ik jou laten zeggen, papa?’

Met mijn hand in mijn zak omklemde ik een mini-rozenkrans, met een tinnen kruisje en tien kralen van kersenhout. Mijn witte boxershirt verschoof in mijn broek. Anderhalf jaar geleden was ik met mijn vader naar een kleermaker geweest om me de maat te laten opnemen, en dat was misschien de enige keer in meer dan tien jaar geweest dat ik iets met hem en in zijn stijl had gedaan, maar om een heilige reden, de bruidsschat.

Hij wreef met zijn sigaret door de asbak, en zolang hij nog niet ge-doofd was drukte hij erop met zijn wijsvinger, tot hij helemaal plat was. Intussen hakte hij op mijn hart in: ‘Jij hebt geen idee hoe leuk het is om mensen over jou te vertellen. Ze zetten altijd zulke grote ogen op, wat ik ook vertel. Een keer zei iemand tegen me dat hij het idee